

Kristus dog för våra synder – enligt skrifterna

BEGRUNDA AVSER ATT I TVÅ ARTIKLAR belysa vad som är Paulus och NT:s huvudärende och hur det är förankrat i "skrifterna", det vill säga GT. Det är inte något som Paulus själv hittat på utan något han tagit emot. Den första artikeln handlar om varför Kristus dog med utgångspunkt i följande ord.

Jag förmedlade till er som ett huvudstycke vad jag själv fått mottaga: att Kristus dog för våra synder enligt skrifterna... (1 Kor. 15:3)

TRONS HUVUDSTYCKE

På ett par ställen i brevet påminner Paulus korintierna om vad och på vilket sätt han predikat för dem. Orsaken till detta torde vara att det uppkommit partier i församlingen, där man haft sina favoritförkunnare. Det är inte förkunnaren och dennes karisma som är viktigt utan det är evangelium, talet om korset, som ger andligt liv, frid och glädje. Paulus säger i början av brevet att han inte använde sig av den i antiken så populära retoriken, "imponerande vältalighet", när han predikade. Inte heller framställde han evangelium i genren visdomsläror, filosofi, som också var i ropet. Utan han predikade "Jesus Kristus och honom som den korsfäste", det vill säga ett mycket centralt och – i en mening – enkelt budskap på ett enkelt sätt. Syftet anger han klart; övertygelsen om att evangelium är sanning ska komma genom ande och kraft, alltså från Gud själv, och inte genom mänskliga förmågor (1 Kor. 2:1–5).

Frågan om hur man ska predika är i sig intressant men den ligger utanför vårt ämne.

Tilläggas bör dock att Paulus på andra ställen i sina brev talar om förkunnelsen på ett sätt som visar att det är viktigt att vara väl påläst och mottagaranpassad. Att man inte ska vara retorisk utesluter inte att man bör vara pedagogisk.

I kapitel 15 tar Paulus upp tanken igen: "Jag vill påminna er bröder om det evangelium jag predikade för er." Här handlar det om hur oerhört viktigt det är att hålla fast vid det som ursprungligen har blivit dem meddelat, inte bara innehållet utan också orden som bär budskapet, ordalydelsen. Paulus talar om att hålla fast vid de ord i vilka han har gett dem evangeliet. Ett exempel på att ordalydelsen är fixerad och har apostolisk auktoritet ger Paulus sedan omedelbart. "Jag förmedlade till er som ett huvudstycke vad jag själv fått mottaga." Paulus har som den apostel som inte från början var med i apostlarnas krets av dem fått ta emot *kerygmat* – det kristna glädjebudskapet – i fastställd och koncentrerad form. Den första kristna lärosammanställningen innehöll säkert mycket men här har vi något som kallas huvudstycke, eller kärnstycke, som det också kan översättas. Detta huvudstycke har Paulus gett vidare till korintierna. Både formulerandet och överlämnandet är ett exempel på den apostoliska auktoriteten i verksamhet. Vi ser att helig kristen text börjar ta form. När NT:s kanon några årtionden senare skulle fastställas var kriteriet just den apostoliska härkomsten. Jesus hade ju sagt: "Den som hör er han hör mig" (Luk. 10:16).

*Hos Paulus finns ett tydligt
centrum: den korsfäste
och uppståndne frälsaren Kristus.*

Termen för att ta emot, lära in och ge vidare i oförändrad form är tradering, att tradera. Detta var vanligt bland judarna, som ju hade ett rikt andligt arv, de heliga skrifterna och de lärdas kommentarer, att förvalta från generation till generation. Professor Birger Gerhardsson har visat (till stort förtret för många liberalteologer) dels att traderingskonsten var allmänt utbredd också under Jesu tid och det följande århundradet och dels att evangelierna bär tydliga spår av tradering. För minnet är det en fördel att undervisningen är kortfattad och mynnar ut i viktiga sammanfattningar, att liknelser och metaforer används, samt om möjligt även alliteration. Allt detta kan iakttas i evangelierna och det framträder ännu tydligare när texten läses på grundspråket och sätts in i den judiska kontexten. Spår av tradering framskyntar även på andra ställen i breven, som till exempel när Paulus återger instiftelseorden (1 Kor. 11:23). Till detta bör läggas att den yttersta garanten för att Bibelns texter är sanna är Guds Ande, som har drivit, inspirerat och vakat över författarna.

Paulus har alltså tidigare traderat orden han nämner i vers 3b, 4 och 5 och finner nu orsak att påminna korintierna om dem igen. Huvudstycket, kärnan i evangelium är att Kristus dog för våra synder enligt skrifterna, att han blev begraven, att han uppstod på tredje dagen enligt skrifterna och att han visade sig för Kefas och de tolv. Detta ligger helt i linje med programförklaringen i kapitel två, att förkunna

Jesus Kristus som den korsfäste, samt 3:11: ”Ty en annan grund kan ingen lägga än den som redan ligger där, och det är Jesus Kristus.” Dessa tre bibelord torde ställa utom allt tvivel att det hos Paulus och apostlarna finns ett tydligt centrum: den korsfäste och uppståndne frälsaren Kristus. Detta är det första som förkunnas, grunden som man bygger vidare på och ett huvudstycke i läran. Vi förstår också att detta centrum inte alltid hade fått stå i främsta rummet. Paulus behövde som sagt påminna korintierna. – Känn er inte förpliktade att vara retoriska och filosofiska, men känn er förpliktade att lyfta fram det centrala! skulle kunna vara apostlarnas allmänna råd till förkunnare.

ENLIGT SKRIFTERNA

Det som har skett med Jesus har skett ”enligt skrifterna”, alltså så som det har förutsagts i lagen och profeterna, vårt Gamla Testamente. Det är notabelt att ”enligt skrifterna” nämns två gånger i huvudstycket. Den som först visar på detta sätt att förstå skrifterna är Jesus själv. Han säger vid ett flertal tillfällen, både till sina motståndare och till lärjungarna, att Skrifterna berättar om honom. Han citerar ord som till exempel psalmen om hörnstenen som byggningsmännen förkastade, och tillämnar det på sig själv (Ps. 118). För ”Emmausvandrarerna” håller han på påskdagen ett bibelstudium där denna nya tolkningsprincip är huvudlärdomen. Jesus visade dem ”... vad som var sagt om honom i alla Skrifterna”. Han öppnade skrif-

*Vi ser i GT
en i tydlighet
gradvis
ökande
uppenbarelse
av vad Gud
har tänkt
utföra.*

terna för oss, säger de två efteråt till de andra lärjungarna. Och när Jesus gjorde det var deras hjärtan brinnande (Luk. 24:13–35). De hade fått se något fantastiskt. När alltså den unga kyrkan (bävande) står inför att gå ut i hela världen och förkunna om det som har skett med Jesus ska de ha skrifterna med sig. Att de tog fasta på detta märks tydligt hos till exempel evangelisten Matteus, som ofta avslutar en episod med orden: "Detta skedde för att det skulle gå i uppfyllelse som var sagt genom profeten ..."

Paulus själv öppnar dörren till vårt GT på vid gavel när han skriver följande: "Du känner från barndomen de heliga skrifter, som kan ge dig den vishet som frälsar, *när du läser dem i tron på Kristus Jesus*" (2 Tim. 3:15). Detta är en (fantastisk) förmaning till dem som ännu inte förfogade över de nedtecknade evangelierna. De skulle läsa skrifterna på ett helt nytt sätt, nämligen i tro på Kristus, och i ljuset av hans gärningar. Och där kunde deras kristna tro hämta näring. Vill man vara fyndig (men det blir kanske ett slags retorik) kan man fortsätta dörrmetaforen och säga att det blåser korsdrag mellan de båda testamentena. Ett annat Paulusord säger ju att alla Guds löften har fått sitt ja i honom (Kristus, 2 Kor. 1:20. Jfr. med 2 Petr. 1:19). Profetiorna och löfterna i det gamla förbundet sträcker sig framåt till det nya förbundet och vi som är det nya förbundets folk får söka våra rötter i det gamla.

Kyrkan har stundom (medeltiden) tappat bort och stundom (reformationen) hållit fast vid en kristocentrisk läsning av GT. Hon är av sin Herre förpliktad att fortsätta att hålla fast vid den. Jesu bibelstudium med Emmausvandrarerna är ju programmatiskt. Dock har bibelkommissionen som översatt GT i Bibel 2000 tydligt markerat sitt avståndstagande. Man menar att en del skriftställen handlar om den kommande Messias och hans lidande medan många andra som av NT:s författare tillämpats

på Kristus endast handlar om fromma människors lidanden, kungens tronbestigning eller Guds seger över Israels fiender. Man hävdar att NT:s författare använt tolkningsmetoder, om vilka man – lite vagt formulerat, men med tydlig undermening – säger att de "i vår tid kan förefalla godtyckliga". Tyvärr.

När jag växte upp och lyssnade på predikningar, huvudsakligen inom BV, så fanns ofta detta perspektiv med. Man kan säga att förkunnelsen om Jesus backades upp av ord, händelser och förebildande personer från GT. Vid ett tillfälle var jag i egenskap av ungdomssekreterare med vid en träff för kristna ungdomsarbetare. Ledaren sa, när han fick veta att jag var från BV: "Det är ni som alltid börjar en predikan med ett ord från Gamla testamentet och sedan visar att det stämmer in på Jesus." Givetvis var det en karikatyr, kanske med en kritisk udd, men den visar i grund och botten på något som ett kristet sällskap inte alls behöver skämmas för. Tvärtom.

Den här artikeln är inte rätt plats att gå in på många exempel. Men nämnas bör att den första profetian om Jesus kommer mycket tidigt, redan på syndafallets dag. Kvinnans efterkommande ska krossa ormens huvud. Här antyds också lidandet – ormen ska bita denne i hälen. Just detta motiv, kvinnans son, återkommer längre fram, hos profeterna; jungfrun ska bli havande och föda en son (Jes. 7:14). Ett barn blir oss fött, en son blir oss given ... Hans namn ska vara Underbar i råd, Veldig Gud, Evig Fader, Fridsfurste (Jes. 9:6). Vi ser i GT en i tydlighet gradvis ökande uppenbarelse av vad Gud har tänkt utföra: Att lidandet kommer att innebära mer än en skada i hälen visas genom berättelsen om Abraham och Isak (1 Mos. 22). Vid uttåget ur trälomslandet ska ett lamm, felfritt och av hankön, slaktas och dess blod målas på dörrposterna till frälsning under Guds straffdom. I Psaltaren klagas om korsfäst man i nöd över att Gud har övergivit honom. "Min

*Jag tror att den enda som kan vara
dominerande och samtidigt innehålla
moment från de andra två, är den
objektiva försoningsläran.*

Gud, min Gud, varför har du övergivit mig?” (Ps. 22:1.) Jesus citerar denna psalm på korset. Eller är det psalmisten som 1000 år i förväg får ge röst åt Jesus. Aposteln Petrus skriver nämligen att Kristi ande talade genom profeterna om hans lidanden och härlighet (1 Petr. 1:11). Märkligt nog måste vi säga att båda dessa sätt att läsa ”Min Gud, min Gud ...” är riktiga! När Jesus citerade begynnelseorden av psalmen syftar han på judiskt vis på hela innehållet. I det följande i psalmen står bland annat om genom-borrade händer och fötter.

I boken *Evangelium enligt Mose* visar Ivan Hellström att Jesus är förebildad, inte bara genom personer utan också genom händelser, som uttåget ur Egypten och det tillfälle då klippan gav folket vatten i öknen. Han är också förebildad genom institutioner som till exempel översteprästen, som bar fram offer för folket. Hugo Odeberg skriver i boken *Kristus i GT* att hela Kristus, det vill säga allt som Kristus gör, är förebildad i Gamla testamentet. Han hävdar också att varhelst namnet Herren står är Kristus med. Han har ju fått motta namnet över alla namn (Fil. 2:11).

Det finns således en enhet i Bibelns böcker, en röd tråd och det är Jesu person och verk – att

han räddar oss genom att dö i vårt ställe för synderna. Gud talar på ett ställe genom profeten om sig själv som den som kan berätta om framtiden, i motsats till avgudarna (Jes. 41:21–23 samt Jes. 42:9). För bibelläsaren är det trosstärkande att se överensstämmelsen mellan det som skrivits ned långt i förväg och det som sedan äger rum när Jesus kommer.

FÖR VÅRA SYNDER

När man granskar orden i ”huvudstycket” kan man fundera över om det inte vore mer symmetriskt att ha följande lydelse: ... Kristus dog enligt skrifterna, begravdes, men uppstod på tredje dagen, enligt skrifterna. Apostlarna var inte i första hand poetiska stilister, så de funderade kanske inte som ovan, men det är ändå intressant att tänka sig att ”för våra synder” är en satsdel som kunde utelämnats. Man kan dessutom se på sammanhanget i brevet. Det som följer efter huvudstycket är en utläggning om uppståndelsen, så temat för Paulus avhandling är död och liv. Men han håller sig till den ursprungliga ordalydelsen i huvudstycket. Tillägget ”för våra synder” framstår därför (enligt mitt lite svenskläarmässiga sätt att resonera) som ett medvetet och viktigt, för att inte säga

nödvändigt, tillägg, nämligen förklaringen till varför Jesus dog.

Det finns olika sätt att förstå Jesu död på korset, olika försoningsläror. Enligt den så kallade subjektiva försoningsläran var Jesu död inte ett ställföreträdande bärande av våra synder. En Gud som utkräver straff för synder genom att låta döda sin egen son är en alldeles för grym Gud, anser man. Jesus lät sig dödas för att visa hur långt Gud är beredd att gå för att stå fast vid sin kärleksfulla inbjudan till oss människor. Det är vi som behöver bevakas av Guds kärlek, våra hjärtan som behöver försonas. Denna tolkning av försoningen har funnits sedan medeltiden (utformad av Abelard). I vårt land vann den insteg på 1800-talet och har kommit att kallas den waldenströmska försoningsläran, efter den person som då drev den. En följd av detta blev att Missionsförbundet bildades ur Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, som för sin del höll fast vid den så kallade objektiva försoningsläran. Många av dagens präster och andliga ledare omfattar den subjektiva försoningsläran.

Men Jesu dog *för våra synder*. De tre ordens betydelse kan inte överskattas. De är tillagda för att förklara varför Jesu dog, förklara vilken mening hans död har för oss och i Guds frälsningsplan. I den objektiva försoningsläran tolkas förstås Jesu död på korset som ett offer som gör att Gud kan försona sig med oss i synd fallna människor. Som vår ställföreträdare uppfyller Jesus först lagen, därefter tar han på sig våra synder och utstår det som är syndens konsekvens – döden. Genom och i Jesus ser Gud oss som syndfria, och med mindre än det kan inte Gud ge oss evigt liv. Att det som fortfarande är syndigt skulle motta evigt liv av Gud strider mot hans helighet och är därför otänkbart. Detta synsätt i försoningsfrågan har funnits med i kyrkans historia ända sedan början.

Dock finns det ytterligare en försoningslära, som kallas den klassiska eller den grekiska, där

man framför allt betonar Jesu seger över djävulen. Den innebär att Jesus låter de onda makterna s.a.s. förstöra honom för att de ska förlora rätten att förstöra oss. I sin mest renodlade form säger den att det är djävulen som kräver att Jesus ska plågas i vårt ställe, inte Gud. (Att detta synsätt kallas klassiskt innebär inte som i andra fall att det har en gedigen tradition bakom sig, utan endast att det har funnits länge i en viss del av kyrkan.) I vår tid återfinns denna modell inom framgångsteologin, i det som kallas JDS-läran (Jesus Died Spiritually). Den innebär att Jesus efter sin kroppsliga död, i anden, fortsatte att plågas av djävulen så att han därigenom även dog en andlig död, innan han uppstod.

Jag tror att man kan säga, när man granskar de tre olika läror, att den enda som kan vara dominerande och samtidigt innehålla moment från de andra två, är den objektiva försoningsläran. Jesus offrade sig inför Gud; denna självutgivande kärlek kan beverka våra hårda hjärtan. Djävulen trodde att han vann på att driva människor till att korsfästa Jesus men gick miste om båda bytena (både mänskligheten och Jesus).

Det som avgör frågan om vilken förståelse som är den rätta får dock inte i första hand vara vad vi tycker är rimligt eller känns bäst utifrån vår definition av Guds kärlek, utan det måste vara Guds Ord. Det är omöjligt att hitta bibelord som stöder den klassiska försoningsläran i dess renodlade form. Att våra hjärtan måste försonas med Gud är en biblisk tanke men det anges aldrig som syftet med Jesu död. Vore detta syftet borde apostlarna på några ställen skrivit i klartext att Jesu dog för att göra våra hårda hjärtan mottagliga för Guds nåd. Det torde vara symptomatiskt när en skribent i DN (nätopplagan 2/4 -04), med anledning av "The Passion of the Christ", kallar den objektiva försoningsläran för feodal försoningslära, heders-tänkande m.m., och inte citerar ett enda bibel-

ställe till stöd för den subjektiva försoningsläran, som hon själv förespråkar. Den formulering som apostlarna faktiskt använder är "för våra synder". Johannes skriver att vi har lärt känna Guds kärlek därigenom att han har utgivit sin Son till försoning *för våra synder*. Paulus skriver: "han som utgavs *för våra synders skull* och blev uppväckt för vår rättfärdiggörelses skull" (Rom. 4:25, jfr. 1 Joh. 4:10). Kanske är dessa formuleringar huvudet valda ekon från det apostoliska huvudstycket? Ett annat uttryck, som ofta återkommer hos Paulus, är "i vårt ställe", vilket också är helt naturligt att använda inom den objektiva försoningsläran.

Jesu död skedde "enligt skrifterna". Alltså ska skrifterna ge oss hjälp när vi bedömer försoningsläror. Hos till exempel Jesaja finns samma terminologi när han skriver att Gud lät allas våra missgärningar drabba "Herrens tjäna-re" och att han bar våra synder (Jes. 53). Aposteln Petrus anknyter till GT:s syndoffer när han skriver att vi friköptes med Kristi dyrbara blod likt blodet av ett felfritt offerlamm utan lyte (1 Petr. 1:18). Jämförelsen är avsedd att vara mycket mer än pedagogisk. Det handlar om en central institution i det gamla Israel, vilken nu får sin fullbordning i Kristus och därför också ska upphöra. Folkets synd lades på lammet, som blödde och dog (3 Mos. 4 ff.). Detta skedde för att visa att Guds helighet får den konsekvensen att syndaren upphör att leva (inte för att beveka människors hårda sinnen) och det ses i NT som en förebild till Jesu död. Det är denna roll Johannes Döparen menar att Jesus har när han säger: "Se Guds lamm!" (Joh. 1:29).

Själva formuleringen "för våra synder" är

inte uttömmande. Men när skrift får förklara skrift står det klart vad det handlar om. Jag tror att när apostlarna och den unga kyrkan hade förstått vad Jesu död och uppståndelse innebar – och det skedde säkert under tiden mellan uppståndelsen och himmelfärden – kunde de ordmässigt dra ihop detta till korta kärnord. När man sedan använde dem bland redan kristna, vilket vår text är ett exempel på, var hela den bakomliggande tros läran känd.

AVSLUTNING

Sammanfattningsvis kan man konstatera att huvudstycket i den unga kyrkans tro handlar om Jesus och hans frälsningsverk. Huvudstycket ger kyrkan en formulering som förklarar att Jesu död har en orsak och ett syfte: för våra synder. Och det stryker under att både Jesu död och hans uppståndelse har skett i enlighet med skrifterna, det vill säga evangeliet är fast förankrat i hela uppenbarelsehistorien.

Avslutningsordet hämtar vi från Bibelns sista bok, där det står att Jesus "älskar oss och löste oss från våra synder med sitt blod ..." (Upp. 1:5). Vi är små men vårt uppdrag, att vittna om Kristus, är oerhört stort och angeläget!

THOMAS NILSSON

Lärare i svenska och religion, Åhus

*Skrifterna
ger oss hjälp
när vi
bedömer
försonings-
läror.*